

BOEKBESPREKING

Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk

Ivo Arnold*

Berkel, H. van, Jansen, E. & Bax, A. (2012). *Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk. Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers. ISBN 978-90-5931-842-7, 135 pagina's, prijs: € 24,50.

Studievertraging is in het hoger onderwijs staande praktijk. Hoewel de bachelorrendementen de laatste jaren iets omhoog kruipen, slaagt nog steeds een meerderheid van de eerstejaarsstudenten er niet in om het eerste jaar in één keer halen. Dat is opmerkelijk, omdat diezelfde studenten er op het vwo meestal wel in slaagden om hun jaar te halen. Langstudeerders kom je op het vwo dan ook zelden tegen. Uit tijdschrijfonderzoek is bekend dat de wekelijkse studie-inspanning bij de overgang van het vwo naar het hoger onderwijs daalt van circa 40 naar circa 25 uren. Maar deze plotselinge daling van het inspanningsniveau van jongeren wordt maatschappelijk steeds minder geaccepteerd. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) roept dan ook op tot een ambitieuzere studiecultuur in het hoger onderwijs, waarin studeren weer de hoogste prioriteit moet krijgen. Het onderwijs mag ook meer vragen van de student zelf. Zeker nu de schaarste aan publieke middelen verdere investeringen in het hoger onderwijs bemoeilijkt, heeft het hoger onderwijs behoefte aan rendementsverbeteringen die gemakkelijk en goedkoop te implementeren zijn.

Dit boek voorziet in deze behoefte. Het brengt in negen hoofdstukken *evidence-based* rendementsverbeteringen samen, waarvan een aantal verrassend eenvoudig is door te voeren. In de meeste hoofdstukken vertalen de auteurs eigen wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk van het onderwijsbeleid, waardoor de lezer op een toegankelijke manier in aanraking wordt gebracht met recent onderwijskundig onderzoek. Een nadeel kan zijn dat de wetenschappelijke literatuur in een aantal gevallen nog vrij dun is en er meer onderzoek nodig is om resultaten te bevestigen, zeker als het gaat om de integratie van rendementsbevorderende maatregelen in de juiste cocktail. Belangrijker voor lezers die werkzaam zijn in de praktijk is echter dat het boek veel onderwijskundige handreikingen bevat die bij de meeste opleidingen tot rendementswinst zonder kwaliteitsverlies kunnen leiden.

Het boek start met een bespreking van het rendementsprobleem door Van Berkel. Het probleem is niet zozeer dat sommige studenten uitvallen. Niet elke student is immers geschikt voor de opleiding van zijn keuze en het wetenschappelijke

* Prof. dr. Ivo Arnold is hoogleraar Economisch Onderwijs aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Economics.

onderwijs heeft ook een selectieve functie. Het echte probleem is dat studenten te weinig studie-uren maken en te lang over de studie doen. Veel studenten hebben een goede motivatie, intelligentie en vooropleiding, maar missen blijkbaar de zelfdiscipline die in het hoger onderwijs nodig is om zelfstandig voldoende uren in de studie te stoppen en de opleiding in een redelijk tijdsbestek tot een goed einde te brengen.

Voor opleidingen is de uitdaging om studenten te prikkelen om veel tijd in de studie te steken, zonder dat de opleiding hier veel extra middelen in hoeft te investeren. Kortom, onderwijskundige interventies zouden idealiter moeten worden beoordeeld op hun effectiviteit per geïnvesteerde euro. Hoewel onderwijskundigen over het algemeen niet direct naar economische consequenties kijken, wordt in dit boek meerdere malen gerefereerd aan de betaalbaarheid van de voorgestelde interventies. Ik vind dat een gezonde ontwikkeling.

De verbetermaatregelen die hier mijns inziens het beste in slagen zijn te vinden in hoofdstukken 5 tot en met 7 en gaan over de inrichting van het onderwijsprogramma, de toetsing en de examenregeling. In hoofdstuk 5 behandelt Cohen-Schotanus de invloed van het toetsprogramma op het studierendement, vanuit het realistische uitgangspunt dat toetsing het leerproces stuurt. Hieruit volgen een aantal zeer goedkope aanbevelingen, zoals het vermijden van concurrentie tussen programmaonderdelen, het beperken en naar achter verschuiven van herkansingen en het organiseren van het curriculum in een beperkt aantal grotere studieonderdelen. Cohen-Schotanus pleit ook voor een aantal duurdere maatregelen, zoals het verbeteren van de feedback aan studenten en van de kwaliteit van tentamens.

In hoofdstuk 6 vervolgt zij (met coauteur Van der Vleuten) met een discussie over de invloed van de cesuur op het studierendement. De auteurs relativiseren terecht de waarde van de '6' als enige absolute maatstaf voor het behalen van een vak en bespreken ook andere cesuurmethoden. Ik ben zelf zeer gecharmeerd van de Cohen-methode, waarbij de cesuur wordt bepaald in verhouding tot de door de beste studenten bereikte score. Ook dit is een maatregel die niets kost en een gunstig rendementseffect heeft.

Het bindend studieadvies (BSA) is onderwerp van hoofdstuk zeven. Vanwege de daaraan gekoppelde studiebegeleiding is dit een kostbare interventie, met tot nu toe gemengde effecten op het studierendement. De meeste BSA-normen liggen nu tussen de 30 en 45 studiepunten, waardoor ze een tweeslachtig effect op het rendement hebben. De student moet voldoen aan een minimumnorm, maar wordt niet uitgedaagd om het maximale resultaat te behalen. Een aanbeveling is dan ook om de BSA-norm te verhogen naar 60 studiepunten. Deze maatregel is recentelijk bij de meeste opleidingen aan de Erasmus Universiteit ingevoerd.

Een ander belangrijk onderwerp voor onderwijsprofessionals is de balans tussen zelfstudie en contacttijd in het curriculum. Schmidt pleit in hoofdstuk 4 voor meer aandacht voor beschikbare zelfstudietijd als mogelijke verklaring voor studiesucces. Jansen merkt in hoofdstuk 8 op dat er geen algemene regels zijn te formuleren over de optimale verhouding tussen zelfstudietijd en contacturen. Volgens mij is het probleem hierbij dat het cruciaal is hoe effectief de student de zelfstudietijd gebruikt, in een omgeving van digitale en niet-digitale afleidingen.

Wellicht kan er ergens geëxperimenteerd worden met een verplicht aantal zelfstudieuren, dat moet worden doorgebracht in een kale studiezaal met zaalwacht (smartphone inleveren bij de deur).

Het slothoofdstuk van Visser en Jansen benadrukt het belang van complementariteit tussen rendementsbevorderende maatregelen. Het heeft bijvoorbeeld weinig zin om in kleinschaligheid te investeren als studenten niet tegelijkertijd de urgentie voelen om nu te studeren. De auteurs pleiten dan ook voor een geïntegreerde aanpak waarin aandacht en dwang elkaar versterken.

Samenvattend denk ik dat de redactie erin is geslaagd een zeer prettig leesbaar boek te maken dat wetenschappelijke inzichten in de factoren achter studiesucces toegankelijk maakt voor opleiders in het hoger onderwijs.